האם הצלף הרותמי Capparis decidua מואבק ע״י סבכיים ?

אוהד בנימיני, בית-ספר שדה עפרה – hadbi78@gmail.com

הביא לדפוס: אבי שמידע

==========

תקציר: ברשתות החברתיות ובאינטרנט, ראיתי כי **הצלף הרותמי** – *Capparis decidua* מאובק ע״י מיני ציפורים מהסוג **סבכי** – *Sylvia*, בנוסף על המאביק הידוע המופיע בספרות – דבורים גדולות.

סבכיים מבקרים בשיחי צלף רותמי, מימין לשמאל: סבכי טוחנים (א.בנימיני ©), סבכי רונן (מ.לוי ©), סבכי שחור-גרון (ש.שמאי ©), סבכי שחור-ראש (ג.קופלוביץ' ©)

ה**צלף הרותמי** משתייך למשפחת הצלפיים, והוא אחד משישה מיני צלף הגדלים בישראל. מוצאו של הצמח סודני והוא גדל באופן טבעי באתר יחיד בישראל (נחל קצב) , אך פרטים רבים נשתלו בשמורת עין גדי ובאילת (הספר האדום, שמידע וחב. 2011) .

הפרח בנוי מארבע אונות גביע, כאשר העליונה חופה על הפרח כקסדה, וארבעה עלי כותרת. מספר האבקנים 8-20 והם נישאים על זירים ארוכים וקשתיים, השחלה נישאת על גינופור (עוקץ ארוך) וגובהה כגובה האבקנים פחות או יותר.

הצלף הרותמי ״מטפטף״ פריחה לאורך כל השנה אך שיא הפריחה בחודשים מרץ-אפריל, בחודשים אלה השיח מתכסה באלפי פרחים שצובעים את השיח באדום מרהיב . כוסית הצוף נמצאת בבסיס הפרח, דבר המקשה על חרקים קצרי חדק לשדוד את הצוף.

בשונה מהפרחים האדומים הנפוצים בישראל (כלנית, נורית, פרג, דמומית וצבעוני) פרחים אדומים בעולם הם עתירי צוף ומואובקים ע״י ציפורים (שמידע 1981, זבולוני ואיזיקוביץ

1985, ועקנין 1994, יום-טוב 2014). הפרחים לעיתים קרובות צינוריים, ומואבקים על-ידי קוליברים בעולם החדש וצופיות בעולם הישן. בישראל נמצא רק מין מובהק אחד המואובק ע״י ציפורים, **הרנוג השיטים**, טפיל מדברי הפורח באדום עם פרח צינורי ומושך צופיות.

שיא נדידת האביב של מינים מהסוג **סבכי** – *Sylvia* מאתרי החריפה באפריקה לאתרי הקינון באירופה ואסיה, מתרחש בחודשים פברואר – אפריל בהתאם למין (אתר הצפרות הישראלי), במקביל **לזמן שהצלף** הרותמי עומד בשיא פריחה. בתמונות המצורפות (שהן מעט מתמונות רבות שניתן לראות ברשת או בתצפית בשטח) ניתן לראות סבכים ממספר מינים, מיעוטם יציבים (סבכי שחור ראש) ורובם ממינים נודדים – **סבכי טוחנים, סבכי רונן וסבכי שחור גרון**, כאשר האחרון הוא הנפוץ והבולט ביותר על שיחי הצלף. בשטח ראיתי כי **הסבכים** ניגשים לפרחי **הצלף,** דוחקים את הראש לתוך הפרחים ושותים את הצוף הנמצא בפרח, בשלב זה האבקנים והגינופור נוגעים בפניו של הסבכי, בד״כ במצח, והאבקנים צובעים את מצחו בצבע צהוב בולט, עד כדי כך שלעיתים קרובות נראים פרטים סביב הצלפים עם כתם האבקה.

מיני סבכי מוצצים צוף מפרחי צלף רותמי צילום וסבכי שחור-גרון בעל כתם אבקה על מצחו. מימין לשמאל: סבכי רונן (מאיר לוי ©) , סבכי שחור-גרון (שלומי שמאי ©) , סבכי שחור-גרון (מיקי ללום ©) , סבכי שחור-גרון (מאיר לוי ©) . בחלק מהתמונות ניכר המגע בין האבקנים והגינופור למצחו של הסבכי.

יש לציין שכבר זוהרי, בשנת 1959 העלה את ההשערה כי הצלף הרותמי הוא מין סודני עתיק ושונה מאוד מהצלפים שלנו, וכנראה נגזר מהפלורה הטרופית. הוא הוסיף שצבע הפרחים האדום מרמז על התאמה להאבקת ציפורים שאופיינית לאזור. (זהרי 1959, שמידע 1981)

סבכי טוחנים מבקר בפרחי צלף רותמי, 8.4.2020, עין-גדי, צלם ש.חלד ©.

סבכים בעין גדי לא רק על צלף רותמי

ענת רז מהגן הבוטני של קיבוץ עין-גדי מוסיפה כי בעונה זו של נדידת הציפורים צפונה מאפריקה לאירופה (סוף מרס, אפריל 2020) צופים עובדי הגן בשפע של סבכים המבקרים את עצי ה**מורינגה הרותמית** הפורחים ברחבי הקיבוץ. מוסיפה ענת:" **המורינגה** אצלנו מושכת עכשיו (10.4.20) המון סיבכים שלא הצלחתי לזהות את מינם והם משמיעים קולות רמים של צקצוקים. במקרה ראיתי פרט אחד מוטל מת מתחת לעץ מורינגה וכנראה זו הייתה נקבה של סבכי שחור כיפה עם ראש חום אדמדם. צפרית, חברת הקיבוץ האירה את עיני, כי בדרך כלל ניזונים הסבכים מחרקים, אלא שבזמן הזה מעדיפים הסבכים מזון סוכרי במשך עונת הנדידה שלהם. מעניין שבדרך כלל אנו רואים ברוב ימי השנה בפרחים של עצי **המורינגה** בעיקר דבורי-עץ ssp *Xylocopa*. ועכשיו הi מועטות (אולי מפחדות מטריפה ?) . מוסיף העורך (א.ש.): גם בצלף רותמי הגדל ברחבי נווה עין-גדי (בזכות ההשבה המבורכת של מיכאל בלכר, ביולוג רט"ג), מבקרים ברוב חודשי השנה, בדרך-כלל דבורים גדולות רבות, בעיקר דבורי-עץ, מיני **אנטופורות, ארמופילה, בנאית וקריטונלה.**

פריחה של מורינגה רותמית בקיבוץ עין גדי, 10.4.20, צילמה ענת רז ©

ספרות:

ואקנין י 1994 הצופית הארץ-ישראלית והרנוג השיטים – יחסי גומלין בבית גידול קיצוני. חיבור לתואר מוסמך, המחלקה לזואולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב.

זבולוני ע ואיזיקוביץ ד 1985 משמעות הצבע האדום בפרחים המאבקים ע"י ציפרים. רתם 14: 14-29

זהרי מ 1959 גיאובוטניקה, ספריית פועלים, הוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, מרחביה, 590 עמודים.

יום-טוב י 2014 הצופית הארץ-ישראלית, כרטא, ירושלים.

שמידע א 1981 פרחי ראווה אדומים בצמחיה הים-תיכונית בישראל. "טבע וארץ", כ"ג (3): 118-126.

שמידע א פולק ג ופרגמן-ספיר א 2011 הספר האדום – צמחים בסכנת הכחדה בישראל, כרך ב'. רשות הטבע והגנים.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: בנימיני א 2020 האם הצלף הרותמי Capparis decidua מואבק ע״י סבכיים? חדשות בוטניות, כתב-עת "כלנית" מספר 7.

האם הצלף הרותמי Capparis decidua מואבק ע״י סבכיים ?

==========